Neen, wat ze verwachtten met al het heimwee hunner ziel, was *de vertroosting Israëls*.

Dat eindelijk aan dat kleine kuddeke van Godsgetrouwen het pak van eeuwenlange teleurstelling van het moêgestreden hart mocht glijden, om zich in de aanschouwing van den Zone Gods te verkwikken.

Het beloven in de belofte had zoo onafgebroken, eeuw na eeuw, geduurd. Nu weer vier eeuwen nadat voor het laatst Maleachi's Godspraak had weerklonken.

En beloften zijn wel heerlijk, maar de uitgestelde belofte kan het hart zoo tot bezwijkens toe moede maken.

Daagt hij nog niet de zoo lang verbeide dag, die ingaat met den morgen der vervulling?

En die morgen is toen aan de kimmen verschenen. Eindelijk, eindelijk ging de belofte aan de vaderen in de vervulling aan hun kroost over, en de gelukkige jongeren hebben het voor heel de wereld uitgeroepen: »Wij hebbem hem gezien en met onze handen getast, vol van genade en heerlijkheid, als den Eengeborene van den Vader."

Toen is in hen het Israël Gods vertroost, en al zag *ons* oog hem niet, en al heeft niet *onze* hand hem mogen tasten, toch werd in *hun* vertroosting ook onze ziel vertroost.

Want al kunnen we ons moede hoofd nog niet op Jezus' borst neerleggen, gelijk Johannes dit zaliglijk gesmaakt heeft, het staat voor ons toch anders dan het voor Zacharias en Simeon stond, eer Bethlehem kwam. Wij *kennen* het Middenpunt van ons verlangen, de besprenkeling met zijn bloed koelt ons den gloed der zonde af, en soms is het ons in mystieke oogenblikken te moede als *hoorden* we hem, den Eenige, voor ons bidden bij den Troon.

Feitelijk zijn we dus rijker dan een Simeon en Zacharias vóór Bethlehem waren. Althans zoo ons geloof de schatkamer van dien geestelijken rijkdom weet te ontsluiten.

Maar is daarom het heimwee van *hun* hart aan het peinzen *onzer* ziele vreemd?

Is dan in Bethlehem, is in Golgotha, is in het geopend graf *al* de belofte vervuld?

Is hij, die kwam als Immanuel, van den Olijfberg niet weer van ons gegaan, ons vertroostende, ja, door de zending van den Heiligen Geest, en zoo de rouwe van den wees ons sparend,... maar dan toch *heengegaan*, om nogmaals de kleine schare van Godsgetrouwen vereenzaamd, en ter prooi aan nieuwe worsteling, alleen met het uitzicht op eindelijke zegepraal achter te laten.

Volbracht was het verzoeningswerk, maar daarom nog in het minst niet volbracht het groote werk *der herschepping*, waartoe de van God gezalfde Koning op het Sion zijner heerlijkheid besteld was.

Wat in hem kwam was het *begin*, wat nog toekwam en uitbleef was het *einde* der Vervulling.

En nog ligt *de valle der profetie* uit Oud en Nieuw Verbond op het altaar in Gods kerke neder, roepende wie het profetisch woord gelooft, waar ze zijn die er op acht geven, en wie ook nu nog leven en sterven in hun Heiland *»verwachtende die tweede vertroosting Israëls die nog komt."*

Ook nu zijn deze kinderen van het heimwee *weinigen in getal*.

Want wel zijn er ook nu Christenen te over, die veel bezig zijn over het Chiliasme, en over het terugkeeren van de Joden naar Jeruzalem, en over het rijk op aarde dat ze zich droomen; maar nu, als in Simeons dagen, heeft deze bezige drukte met het »verwachten van de vertroosting-Israëls" den naam zelfs niet gemeen.

Dat *verwachten* komt niet door een gesprek maar klimt uit de liefde voor het vertreden en gemaide Sion op.

Als ge Sion *liefhebt* als in het Jeruzalem Gods zich de drang uwer genegenheden samenperst: als de zake Gods, zijn Naam, zijn eere, zijn Koning, u boven alles gaat; en als ge weet, dat die zake uws Gods triomfeeren moet en in glorie uitbreken;

En de werkelijkheid spot met dit uw heilig weten:

Dat de dienst der wereld loon en kroon ontvangt; en de diepst zondige ondernemingen slagen; het ongeloof wast en tiert; en het roepen tegen uw God en tegen zijn volk al luider wordt;

En er te midden dier wilde woeling niet dan een klein »overblijfsel" gezien wordt, en dat kleine kuddeke slinkt nog, en er komt afstooting waar saambinding der harten moest zijn;

Zoodat de lieden in Askalon op de cimbalen jubelen, en u, met uw hope op uw God, uitlachen in uw aangezicht;

Ja, waarlijk, dan schreit er weer diezelfde nood, die angst, die spanning, dat schrijnende heimwee in de ziel, en dan is het ook bij ons, als in de dagen der oudvaders: »Och, dat de hemel scheurde, en Israels verlossing uit Sion kwame."

Dan trilt ook in onze ziel die vlijmende stemming, die zich uitspreekt als *een verwachten van de vertroosting Israëls*.

Want hoe rijk ook de belofte zij, en hoe vast de zekerheid van haar vervulling, dat leven in afwachting doet pijn, dat zich al verschuiven van de hope wondt het hart, en de bitterheid van het heden *blijft* bitter, ook al weten we, dat het eenmaal in zijn tegendeel omslaat.

Eens zal dat kleine kuddeke door den Zone Gods bekend worden zijn Bruid te zijn, en dan gaat de wereld onder, en triomfeert voor eeuwig en in ongebroken glorie die zake Gods, waarvoor zijn verlosten gestreden hebben.

En dan wordt het Israël Gods vertroost.

Eer niet.

Want die gemeene waan, alsof we niet verder dan onze eigen zaligheid hadden te zien, is valsch.

Dan denkt de geloovige: »Indien maar mijn Borg leeft, en ik in Jezus mag afsterven, wat vertroosting zou mijn hart dan nog meer behoeven?"

Alsof de worsteling om u, en niet om uw Heiland, om uw ziel, en niet om zijn glorie ging!

Als gij maar zalig afsterft, o, geestelijke egoïst, dan om die wereld u niet verder bekommeren, en niet vragen wat er van Gods schepping en van de zake des Heeren en van zijn Sion terecht komt.

Gij ontwaken in Abrahams schoot, en nog niet eens de zorge van den rijken man in de hel kennen, voor wie hij op aarde schteriet.

Neen, de getrouwen, die het overblijfsel Gods vormen, kennen een andere liefde, een heiliger streven, een snijdender heimwee.

Zij zijn met hun God bezig. Zij kunnen het eerste en hoog gebod niet vergeten. De Naam huns Gods brandt hen als met vuurig schrift tegen. En met een *Maranatha* in de ziel leven ze voorwaar, nu reeds, in wat het daar eens zijn zal. En dien dag roepen ze in. Daar gaat hun hart naar uit. Niet om de kroon die *hun* wacht, maar om eeuwiglijk de kroon te zien bloeien op het hoofd van Davids grooten Zoon.

Ze lijden er onder, dat dit nog toeft.

Dat aan te moeten zien is hun *smarte*.

En nu, van die smarte zullen ze vertroost worden, niet bij een tijdelijk succes, niet door opwinding, niet door over de waarheid heen te werken, maar als Messias ten tweeden male komt, en de glorie ingaat.

En daarom *verwachten* ze, in de pijnlijke ervaring hunner ziele, steeds meer, altoos inniger de *vertroosting Israëls*.

E Voto.

Voor de vier deelen van *E Voto* zijn twee banden beschikbaar gesteld, zoodat beide malen twee deelen in één band worden gebonden.

Deze banden kunnen niet van *linnen*, maar moeten van *sterk leder* zijn, en voorts dien stillen, deftigen vorm hebben, die bij zulk een werk past.

Zulke banden zijn gereed voor het eerste paar deelen. De banden voor de deelen III en IV worden gereed gemaakt en kunnen binnen enkele weken verzonden worden.

Elke band kost één gulden.

Zij, die wenschen, dat deze band hun franco worde toegezonden, hebben zich daartoe aan te melden bij de Administratie van ons blad, onder overmaking per postwissel of in postzegels van *f* 1, voor elken band zonder aftrek van onkosten. Op enkele aanvragen zonder betaling worden geen banden verzonden. Ook de thans reeds bestelde banden worden dus niet geleverd, tenzij men vooraf daarvoor het geld zende. Om verwarring te voorkomen, kan van dezen regel in geen geval worden afgeweken.

Met het in den band zetten der deelen belast de Administratie zich *niet*.

Voorts wordt herinnerd dat afzonderlijke deelen in *geen geval* geleverd kunnen worden en de prijs voor het geheele werk thans *f* 24 is.

De Administratie.

Amsterdam, 6 Dec. 1895.

Publiek gebed.

Dat vergaderingen, waarin enkel broeders samenkomen, om te handelen over de dingen die het Koninkrijk Gods aangaan, met *gebed* geopend worden, spreekt vanzelf.

Tweeërlei dringt hiertoe. Vooreerst de begeerte om Gode de eere te geven, en ten andere de behoefte aan zijn licht en bijstand.

Daarover behoeft alzoo geen woord gewisseld.

Onder de broederen rees hierover dusver nimmer verschil.

Maar anders komt de zaak te staan, indien men saamvergadert, niet enkel met broeders en geestverwanten, maar met een *gemengde* schare, gemengd uit personen die God *belijden*, en uit personen die God *niet belijden*.

Met het oog op zulke samenkomsten toch zijn de gevoelens voor wat het gebed aangaat, niet altoos eenstemmig. En al mag gezegd dat men ook te dezen opzichte *in den regel* eenparig en niet onjuist te werk gaat, toch valt niet te loochenen, dat dit punt een enkel maal tot een verschil van meeningen leidt, dat op het oogenblik, als men samen is en niet juist weet hoe te handelen, hindert. Hindert reeds om het gebed zelf, overmits geschil over het bidden het geschiktste middel is om u den zegen des gebeds te rooven. Maar hindert bovenal, omdat men dan met onverschilligen en tegenstanders samen is, en aan deze lieden aanleiding geeft om met onze onbeslistheid den draak te steken.

Dit nu betreuren we te meer, omdat, naar ons voorkomt, de te volgen gedragslijn niet zoo moeilijk te bepalen is.

Daarbij gaan we uit van de niet te betwisten onderstelling, dat in zulke samenkomsten, niet »de dingen van het Koninkrijk Gods", maar aangelegenheden des natuurlijken levens belijders en niet-belijders samenbrengen.

Dit ligt in den aard der zaak.

Wel is het denkbaar, dat ge een *lezing* houdt, of een propaganda-toespraak, en dat ge daarbij ook aan niet-belijders recht van toegang verleent; maar dan is er geen sprake van een *samenkomst*.

Een »samenkomst", niet een Engelsch woord ook wel »meeting" (spreek uit: *mieting*) genoemd, is een bijeenkomst, waarin wie wil het woord kan voeren, en waarin diensvolgens een ieder vrij is, het *voor en tegen* ook in zake de beginselen te zeggen.

Juist dit nu is op een samenkomst voor de dingen, die het Koninkrijk Gods aangaan, ondenkbaar.

Een samenkomst van dien aard, waarin een tegenstander beginnen zou met den Christus in zijn heerlijk Koningschap te bestrijden, zou kortweg ongerijmd zijn. En zelfs een vergadering voor de stichting van een »School met den Bijbel", waarin tegenstanders óf de autoriteit van den Bijbel, óf de noodzakelijkheid van een vrije school, gingen betwisten, zou op niets uitloopen.

Er is alzoo uitsluitend sprake van publieke samenkomsten, met of zonder heffing van gelden bij het binnenkomen, waar belijders en niet-belijders van God gezamenlijk recht van toegang hebben, en wel een samenkomst, belegd voor de bespreking van belangen, die tot het terrein des burgerlijken levens behooren.

Bij deze soort vergaderingen nu is o. i. te onderscheiden tusschen drie soorten. Er zijn samenkomsten van dien aard, die belegd worden door dezulken die God niet belijden; er zijn er die belegd worden door mannen die God wel belijden; eindelijk zijn er samenkomsten van dien aard, die belegd worden door een gemengd comité, bestaande uit belijders en niet-belijders van den almachtigen God.

De vergaderingen van publiek-rechtelijke lichamen laten we hier buiten bespreking. Die zijn van anderen aard, en moeten uit dien hoofde uit een ander oogpunt bezien.

Wat nu de drie genoemde soorten van »samenkomsten" of »meetings" betreft, zoo zal men uit hebben te gaan van zekere stellingen, die elk op zich zelf van elders voor ons vaststaan.

Zulke stellingen nu zijn: 1°. Dat God in alle ding geëerd moet worden. 2°. Dat het gebed niet ontheiligd mag worden door gemeenmaking. 3°. Dat de aanroeping van Gods naam een andere is op het terrein van het Genadeverbond dan op het gebied des natuurlijken levens. En eindelijk 4°. Dat in zake den dienst van God de één den ander geen geweld moet aandoen.

Over deze stellingen bestaat onder ons geen geschil.

Een God in de kerk en voor het hart, maar buiten het leven, is voor een Calvinist onverstaanbaar.

Dat het gebed gemeen zou worden gemaakt, zoo we het bij op zich zelf nietige dingen te pas brachten, staat eveneens vast. Het moest wel niet zoo zijn, maar onze gebrekkige zielstoestand duldt het niet anders. Als men in een winkel onderhandelen gaat over den aankoop van een kleedingstuk, gaan kooper en verkooper niet eerst bidden. Dit zou het gebed gemeen maken. Het zou profanatie wezen. En zoo nu kan het ook zijn, dat eenige mannen samenkomen ter bespreking van zoo nietige en onbeduidende zaken, dat het gebed er bij misplaatst zou zijn. Niet op zich zelf, want wie met God wandelt, verkeert in alles biddende; maar omdat zulk een nietig onderwerp ons niet opheft, en er bij volstrekt gemis van verheffing der ziel geen gebed is.

Ook geeft men toe, dat het gebed zelf een ander karakter draagt als men op natuurlijk terrein handelt, dan wanneer men handelt in het Genadeverbond. Op het terrein des natuurlijken levens aanbidden we God als den Schepper, Bestierder en Onderhouder van alle dingen; op het terrein van het Genadeverbond ontmoeten we den Verkiezenden, Verzoenenden en Heiligenden God.

En wat ten slotte de vrijheid der conscientie aangaat, zoo is er in Nederland althans geen andere meening onder Protestanten gangbaar, dan dat dwang in geloofszaken juist aan de zake des geloofs onberekenbare schade toebrengt; ook dat een gebed met de lippen, niet met het hart, van God geoordeeld is.

Gaan we nu van deze stelling uit, dan komen we tot deze conclusiën.

Als de samenkomst of meeting niet door u, maar door anderen belegd is, hebt gij over de wijze, waarop die meeting geopend zal worden, niets te zeggen. De beslissing staat dan niet aan u. Opent men zonder gebed, bid dan voor u zelf, liefst thuis, eer ge er henengaat.

Belegt daarentegen gij zelf de meeting, weet dan wel, dat op u de verantwoordelijkheid rust ook voor de wijze van opening. Dan *moet* er met gebed begonnen worden, al ware het slechts met dat korte schoone gebed, dat men gemeenlijk een votum noemt, en waarvan de bekende woorden: *»Onze hulpe sta in den Naam des Heeren, die den hemel en de aarde geschapen heeft"*, als vanzelf zijn aangewezen.

Voor hen, die ons tegenstaan, mag men daarbij niet uit den weg gaan. Als *wij* noodigen hebben wij het recht om te bepalen, hoe wij huishouden, en door geen conservatief of liberalist, socialist noch anarchist, moeten we ons hierin verhinderen laten.

En wat eindelijk de derde soort meetings betreft, die gij saam met anderen belegt, moet *afspraak* gelden. Ge moet dan *overeenkomen* met hen, met wie gij de meeting beleggen zult. En gelijk dit comité dan beslist, zoo moet het datmaal gelden.

Onze conclusie.

De citaten uit de *Heraut*, waarop de heer Lohman zich beroepen had, hebben we, voorzooveel ze van eenig belang waren, alle woordelijk afgedrukt, en doen uitkomen, 1°. dat we ze nog steeds beamen, gelijk ze voor jaren geschreven werden, en 2°. dat de tegenspraak, waarop de geachte schrijver ons waande betrapt te hebben, metterdaad niet anders dan in zijn verbeelding bestond.

Vraagt men ons nu, of we hierbij eenig kwaad opzet onderstellen, dan is ons antwoord, dat we dit *niet* doen.

Wel staat het bij ons vast, dat de heer Lohman goed zou gedaan hebben, met iets nauwkeuriger te lezen, en dat hij, het geding voor de vierschaar van het groote publiek brengende, zich uit besef van billijkheid en gevoel van rechtvaardigheid, meer op *juiste* voorstelling had moeten toeleggen; maar we nemen gaarne aan, dat hij, eerst niet van plan zijnde om zijn stuk uit te geven, den drang hiertoe minder gevoeld heeft, doordien hij oorspronkelijk schreef voor 35 mannenbroeders, die in de *Heraut* geen vreemdeling zijn.

Ook ten deze geven we aan de onderstelling van het *minst* verkeerde motief onzerzijds voorkeur.

Feitelijk blijft er voor ons dan ook geen andere verklaring van deze citatenreeks over, dan dat de heer Lohman metterdaad ons *niet* begrepen heeft, en omdat hij ons niet begreep, zich te goeder trouw inbeeldde, dat we eertijds geheel anders spraken dan nu.

Dit nu zou op zichzelf tot de conclusie leiden, dat nadere inlichting, beter inzicht, duidelijker verklaring beiderzijds allicht het bestaande misverstand zou kunnen uit den weg ruimen.

En toch die hoop durven we thans *niet meer* koesteren.

Toen de geachte schrijver in zijn brochure zoo kras en sterk mogelijk had doen uitkomen, dat hij met name in verzet kwam tegen het drijven van zijn ambtgenooten, om de hoogleeraren *te binden aan een menschelijk systeem*, hebben we terstond aangetoond, dat deze opvatting van de bedoeling zijner ambtgenooten op niets anders dan op een geheel verkeerde opvatting van de besproken stellingen berustte.

Hij had niet onderscheiden tusschen de twee geheel verschillende vragen: Hoe komen we er achter, wat de Gereformeerde beginselen *zijn* en *eischen*? — en die andere: Wat is het bewijs voor hun *waarheid* en *geldigheid*.

Dat onze opvatting ten deze juist was, blijkt thans ten overvloede uit de publicatie van den Senaat.

Een ieder die deze Publicatie leest, en de stellingen aandachtig naziet, zal ontwaren, hoe metterdaad de voorstelling van den geachten schrijver één groote vergissing was, en hoe elk man van wetenschap zal moeten toegeven, dat zóó en niet anders moet worden opgespoord, wat de Gereformeerde beginselen zijn.

Had nu de geachte schrijver, dit bespeurende, terstond daarop geantwoord: »Welnu, dan vervalt ook mijn bezwaar", zoo ware hervatting van discussie alleszins denkbaar geweest.

Dit echter bleef uit.

Natuurlijk niet uit onwil, maar uit overtuiging.

De heer Lohman ziet blijkbaar het verschil tusschen zijn voorstelling en het werkelijk bedoelde niet in. Het ontgaat hem. Hij kan het niet toestemmen. Hij heeft er geen oog voor.

Dit nu is geen ongewoon verschijnsel.

Het doet zich elk oogenblik voor.

Dit ligt aan het subjectieve dat zich in elk onderzoek mengt.

Nu kan dit subjectieve in onzen aanleg sympathetisch zijn met het te onderzoeken voorwerp, en dan vlot het vanzelf. Wat ons voorgelegd wordt is dan een deel van ons eigen leven. De adem die er doorheen speelt is onze eigen zieleadem. En zoo zijn we er, eer we het weten, in thuis.

Maar ook komt het voor, dat dit subjectieve in ons die aansluiting mist; vreemd tegen het voorwerp van onderzoek overstaat; en er *geen* stuk van zijn eigen leven in vinden kan.

En dan doet zich zoo telkens dat »*niet* zien" voor van wat een ander »*wel* ziet", dat »*niet* hooren" van wat een ander »*wel* hoort," en daardoor dat volkomen te goeder trouw buiten machte zijn, om in eens anders gedachten in te komen.

Aan iets dergelijks nu meenen we ook hier te moeten gelooven.

Vooral bij een ernstig verschil met een broeder, dien men in Christus liefheeft, en ook om zijn persoonlijke gaven en eigenschappen waardeert en hoogacht, is het Christenplicht steeds die verklaring te zoeken en vast te houden, die het persoonlijk karakter onaangetast laat, en onszelven bewaart voor wat met den eisch der broederliefde onvereenigbaar zou zijn.

Dit zou natuurlijk *zonde* worden, indien het ons verleidde, om de eere en de belijdenis der beginselen prijs te geven ter wille van dien broeder.

Dat mag *nooit*, want aan de beginselen hangt *de eere Gods*.

Maar mits dit vaststa, — en we meenen ook in dit pijnlijk geschil geen oogenblik de beginselen te hebben losgelaten — kan en moet onze conclusie steeds de zachtst mogelijke zijn. En het is daarom de boven aangeduide conclusie, waarmee we deze bespreking van de citaten, als school hier tegenspraak met ons zelven, besluiten.

Gereformeerde prediking.

TWEEDE REEKS.

XI.

De principale vraag, die bij de *Toepassing* over den te volgen regel beslist, behoort in dezer voege te worden geformuleerd: *Past gij toe*, om uw predikatie met een gemoedelijk, stichtelijk, opwekkend en vertroostend woord te besluiten, of wel is het *de Heilige Geest*, die door den Dienst des Woords zelf dat Woord toepast op de kerk aller eeuwen?

Het verschil tusschen dat tweeërlei standpunt springt aanstonds in het oog.

Als er bij gelegenheid van een nationalen feestdag een lied wordt rondgedeeld, dan is dat lied er opzettelijk voor gemaakt, of wilt ge, voor gezongen, om op dien dag zekere stemming in de gemoederen teweeg te brengen.

Houdt ge daarentegen een lezing, een redevoering, of referaat, dan kunt ge daarin een couplet uit een lied van Lamartine, of Klopstock, of Milton aanhalen, ten einde daardoor een bepaalde snaar in het hart van uw hoorders te doen trillen, maar zonder dat óf Milton, óf Klopstock óf Lamartine het daarvoor en met dat doel gezongen hebben.

Hoe doet gij nu in uw predikatie met het Woord der Heilige Schrift? Gebruikt ge dat als een woord uit het verleden, dat *gij* uitkiest, dat *gij* aanhaalt, en waardoor *gij* op de stemming van uw toehoorders inwerkt? Of wel, belijdt gij dat de Heilige Geest dat Woord voor de kerk aller eeuwen bestemd heeft; dat Goddelijk bestel dit Woord zóó heeft ingericht, dat het juist datgene inhoudt, wat de kerk aller eeuwen, en de kerk aan alle plaatsen, en de kerk onder alle omstandigheden noodig heeft; en dat alnu de Dienst des Woords verordend is, om hetgeen de Heilige Geest aldus voor de gemeente *bestemde*, haar ook feitelijk *te doen toekomen*?

Het *laatste*, zult gij zeggen.

Uitmuntend, maar dan verkrijgt het denkbeeld van toepassing daardoor ook *een geheel ander karakter*.

Dan toch zijt gij in uw toepassing niet *vrij*, maar *gebonden*, en is het niet uw roeping om uwerzijds zeker gebruik van dat Woord naar eigen believen te maken, maar zijt gij *de dienstknecht van den Heiligen Geest*, die van den Heiligen Geest de roeping ontvingt, om *zijn* werk te volbrengen.

Ge staat dan in de overtuiging, dat al wat de kerk die gij dient, op dien bepaalden tijd, en onder die bepaalde omstandigheden, voor haar stichting noodig heeft, in de Heilige Schrift inzit, en de kunst, die ge hebt aan te wenden, is alsdan om telken male te tasten, welk woord uit de Schrift thans op de Gemeente slaat, en wat in dat bepaalde woord op *dit* oogenblik voor *uw* gemeente verscholen ligt.

Gelijk men terstond ontwaart, gaat dit zeer diep.

De prediker krijgt aldus een ondergeschikte, en geen heerschende positie. Die heerscht is alleen de Heilige Geest, en hij treedt in dienst van dien Heiligen Geest op.

Die Heilige Geest kon, op zich zelf, ook *zonder* zulk een instrument het werk in de harten volbrengen.

Adam, Seth, Emos, Henoch, Noach, en wie al meer, bezaten nog geen geschreven Woord, hadden nog geen Heilige Schrift, en stonden onder de rechtstreeksche en onmiddellijke bewerking van den Heiligen Geest.

Thans echter is dit *niet* meer zoo.

De Heilige Geest heeft zichzelven thans gebonden aan den Dienst des Woords, dien Hij zelf heeft ingesteld.

Dit was zijn welbehagen.

Aan dat welbehagen zijn wij alzoo gebonden, en alleen in die gebondenheid heeft de Dienst des Woords een heilig karakter.

Predikanten die zich van het Woord afmaken, om, buiten dat Woord om, op eigen wieken te drijven, en uit onderstelde rechtstreeksche Geestesinwerking te spreken, zondigen uit dien hoofde, overmits ze de ordinantie Gods weerstaan.

Want er zijn ook nu nog wel *rechtstreeksche* en *onmiddellijke* Geestesinwerkingen, maar die dragen een ander karakter. Die werkingen des Geestes komen niet in ons *verstandelijk bewustzijn*, maar prikkelen ons in het geheimzinnige, verborgene leven van ons gemoed.

Voor wat daarentegen ons verstandelijk bewustzijn aangaat, openbaarde de Heilige Geest wel eertijds, maar thans niet meer, bepaalde mededeelingen en gedachten.

Voor die werking heeft de Heilige Geest het Woord eenmaal gegeven, en sinds zich, om dat Woord te eeren, zelven aan dat Woord gebonden.

Want wel vermag dat Woord geen geestelijke uitwerking te hebben, zoo de Heilige Geest het niet innerlijk in de verborgen diepte van ons hart vruchtbaar maakt, maar ook anderzijds wekt Hij geen gedachte anders dan door het Woord op.

Hierop is de Heilige Schrift dan ook door den Heiligen Geest zelf ingericht.

Ze is zooals ze is, om dat doel te kunnen bereiken, om dien dienst te kunnen doen.

Er is niet eerst een Heilige Schrift gekomen, en daarna de Gemeente, zoodat nu, zoo goed zoo kwaad het gaat, dat Woord voor die Gemeente pasklaar moet worden gemaakt.

Maar God de Heilige Geest kende de gemeente aller eeuwen en haar nooden, en heeft de Heilige Schrift zóó aangelegd, dat ze op die nooden aller eeuwen berekend was.

Alleen hieruit verklaart zich dan ook die eeuwige jeugd der Heilige Schrift, die haar eeuw in eeuw uit frisch doet blijven, en er elke eeuw uit doet halen, wat die nieuw gekomen eeuw eigenaardigs van nooden heeft.

Zelfs eischt de belijdenis der uitverkiezing, dat ge dit ook op den enkelen geloovige toepast, en elk kind van God moet staan in de overtuiging, dat die Schrift ook voor hem persoonlijk *besteld* en *bestemd* is, en in zich draagt al wat hij, al de jaren des levens, van nooden heeft.

Maar veel sterker geldt dit natuurlijk van de kerk, en als de prediker maar altoos even helder zag, en even juist koos, zou hij elken dag des Heeren juist met *dat* woord uit de Heilige Schrift voor de gemeente komen, dat door den Heiligen Geest bedoeld was.

Reeds in die keuze ligt daarom, ook voor de toepassing, zoo onbegrijpelijk veel.

Bij een verkeerd gekozen tekst kan geen toepassing in den dienst des Geestes volgen.

Toepassen, en pasklaar maken, zijn twee.

Tucht en Doop.

VII

We bleven een vorig maal steken bij Ds. De Herder, van Bleiswijk.

Den 20en October 1670 is door de Classis van Schieland de kerk van Bleiswijk vacant verklaard, en geconstateerd, dat Ds. De Herder »so lange hij in dien staat van procedure persisteert, in geene Gereformeerde kerken tot het waarnemen van eenige deelen van den dienst admissibel of toelatelijk is."

Wat had tot deze krasse daad aanleiding gegeven?

Was Ds. De Herder een Arminiaan? Een man van zedeloozen wandel? Verwaarloosde hij zijn dienst? Ontbrak het hem aan geestelijke bedoeling?

Niets van dit alles.

Integendeel, Ds. De Herder muntte boven velen uit door de ernstige opvatting van zijn taak. De waarheid was hem op het hart gebonden. De sleurpractijken der toen reeds doorbrekende Volkskerk stuitten hem tegen de borst. En het was juist de drang om door den schijn tot het wezen door te dringen, die hem in het ongeluk stortte.

Het voorgevallene is het best te bemerken uit de *Protestatie* door Ds. De Herder bij de Classis van Schieland ingediend, waarin

hij eerst in den breede verhaalt, wat strijd hij langen tijd had over den ongeestelijken toestand van zijn kerk, en over de juiste wijze, waarop dat kwaad kon gestuit worden, tot hij ten leste tot *»de resolutie"* kwam, gelijk hij het noemt, om de Sacramenten voortaan heilig te houden, o. a. door geen kinderen meer te doopen of de naaste ouders moesten naar zijn persoonlijk oordeel, in geestelijken zin geloovigen zijn.

En dan gaat hij aldus voort:

Kort op het neemen van deze resolutie, om geen naast ongeloovige Ouders Kinderen te doopen, en niemant tot het Avontmaal toe te laten, dan die de vereyste vruchten van 't Gelove en bekeeringe, in leer en leven betoonden, zoo werd my een Kind in myn Huys gepresenteerd: verstaande dat het was buyten echt gebooren, ende in 't leeven van de Ouders niets Christelyke wierd vertoont, zoo stelde ik de Doop van dat Kind uit, tot op het gesprek met den Kerkenraat, de welken niet compleet zynde, verzochten tydt van ryper bedenkingen, ondertusschen noch een Kind gepresenteerd zynde, van echte luyden gegenereert, zoo is dat de Kerkenraadt, verstaande dat het Classis wezen zoude, goed vond om de Classis te verzoeken, advys en bericht ontrent den Doop van zulke Kinderen; deweike simpelyk zonder geven van redenen, oordeelende dat dat eerste Kind most gedoopt worden, zoo en stelde ik dat tweede niet voor, als genoegzaam onder dat eerste oordeel begreepen: En alzoo wy maar last hebben om des Classis oordeel te hooren, zonder dispuyt met haar te maaken, zoo is 't, dat wy 't oordeel en goedvinden des Classis zeide te zullen rapporteeren aan den Kerkenraat, gelyk ook geschiede. De Kerkenraat bleef bedut wat te doen; zy verklaarde dat de zaak niet quaat maar goed was, doch waren bedlucht voor ongemak: eyndelyk scheide uyt die Vergaderinge op deeze wyze, dat ik zoude voortgaan te doen, gelyk ik had begonnen, en zy haare gedachten wat meerder over deeze zaak te laaten gaan, om dan daar na te sien, wat resolutie dat men neemen zoude. Ondertusschen begond wat meerder misnoegen onder de luyden te ontstaan, de Kerkenraat wat swaarhoofdiger gemaakt, veel bekommerde geruchten van my gestrooid &c. Zoo dat de Kerkenraadt na de weygeringe van 't derde Kindt, te raade wiert de gantsche zaak te zullen brengen op de Classis; zeggende dat haar E. niet bequaam waren om van zoo een gewichtig stuk te oordeelen: datze zeer gaarne wyzer wilde hooren spreken, datze niet en konde zeggen dat myn zaak en oogmerk quaat was, maar verklaarde die goet te weezen, indien dat het maar de Classis toestont; en niet alleen hier, maar ook in alle Kerken onder het resort van Schielandt behoorende, wierd geintroduceert; dat zy de zaak niet wilde brengen in de Classis om over my te klagen, en ordre tegen my te verzoeken, maar te zien of haar E. de zaak voor goet mocht aanzien, en alzoo door gemeyn authoriteit bevestigt worden &c.

De zaak op de Classis gebracht zynde, zoo zyn daar veel discoursen, maar meest in myn absentie, buiten staande, over en weder verwiselt, verscheyde Vergaderingen daar over gehouden, zonder dat de Kerkenraat noch absolutelyke had verklaart; maar in de laatste Classis heeft het haar E. op 't verzoek des Classis, gelieven haar zelven te verklaaren, zeggende, dat zy oordeelde dat ik onfatsoendelyk deed, en vorige vroome Predicants tot Bleiswyk affronteerde, met haar werk niet voor genoegzaam op te neemen; datze begeerde dat er ordre tegen my mocht beraamt werden: Daar nochtans de Kerkenraat te vooren verklaart had in haare vergaderingen, (gelyk te vooren verhaalt is) dat zy tegen de zaak niet hadden, datze goet was, &c. waar op de Classis van Schielandt deeze resolutie genoomen heeft, en ons ook aangezeyt datze twee Gedeputeerden had gestelt, om inspectie van zaaken te neemen, en ook den Doop te bedienen, indien der Kinderen wierden gepresenteert, en ordre op het Avondmaal te stellen. Hier tegen heb ik rondelyk verklaart, dat ik met geen conscientie, die uytwerkinge van die resolutie zoude konnen dulden, en zoo lange als ik Predikant was van die plaats my noodtzaakelyk daar tegen most kanten: als waar door de character van myn ampt my ontnomen wierd, dat by aldien dat de Classis (hebbende in 't begin van de Vergaderinge haar gebeeden om Christi wil, my doch niet te willen beletten in dat goede werk, tot bedroevinge van veel goede herten, wel begeerig zynde om onder zoo een dienst te leeven) met die uytwerkinge van die resolutie voortging, veel meer onrust uit te verwachten stond; doch de Classis bleef by haar resolutie.

Alzoo nu zeker bleek, dat de Classis door de gestelde Gedeputeerde, haar resolutie zoude in 't werk stellen, zoo hebbe ik met veele bekommernisse myn gedachten over de zaak laten gaan, om uit te zien wat my in deze engte te doen stond: God almachtig ootmoedelyk biddende om my eenen goeden weg, tot de meeste eere van zyn naam, door de eenvoudige quytinge van myn plicht, te wyzen, met verschijden hervattingen van myne hertgrondige zuchtinge, zoo is 't, dat ick in goeder conscientie te raaden ben geworden, een publyke betuyginge voor de Gemeynte van 't gepasseerde te doen, en alzoo met eenen te verklaaren, dat ik mij gantschelyk niet aan zoo een resolutie onderworpen hadde, noch onderwerpen konde, noch desselfs executie met stilswygen aanzien, want

1. De Classis van Schielandt heeft dezelve gelieve te nemen, zonder myne redenen te hebben opgelost, zonder haare tegenredenen daar tegen gestelt te hebben, ja van 't Avondmaal noch niet een reeden gewisselt zynde, zoo is maar alleen over den Doop gesprooken, en dat maar een kleynen tydt over Act. 2, verse 38, 39, zonder eenige andere redenen meer aan te raaken, werdende dat discours afgesneeden, door de presentatie van een Lidt van die Vergaderinge, om schriftelijk daar over met my te handelen, dat ik heb aengenoomen.

2. Dat dezelve was strydende tegen Godts Woordt, gelyk ick bereyt ben by monde en geschriften te toonen, daar het noodig is; en ook fondament van bewys genoeg aan de Classis alreede gegeeven hadde.

3. Dat dit maar was een feytelyke ontneminge van myn ampt niet alleen de publyke Predikinge, maar ook de macht der sleutelen behelsende: willende voor de werelt schynen, datze myn laten Predikant als te voren, daar zy nochtans niet alleen my het recht geestelyk gebruyk en wel appliceeren van de Sacramenten verhinderde, maar zelve tegen myn betuyginge, en zoo wel onderwezene conscientie uit Godts Woordt, de Sacramenten qualyk quamen te appliceeren. Geen vonnis over my te vellen, [illegible] als Predikant toekomt, om voor de werelt de goede luyden te schynen, is geen saack van behoorlyke billikheyt.

4. 't Is niet anders als een ontheyliginge van Godts Verbondt, door zoo onbezonnen gebruyk van de Sacramenten, doopende daar gansch geen fondament is: en willende Avontmaal houden met die, die zy niet kennen, daar van ik zeggen kan door geestelyke ondervindinge, datze in ontdankbaar leeven voortgaan, gansch niet leerende, noch haar Saligmaaker kennen, noch de waarheit beleeven, zynde genoeg datze burgerlyke menschen zyn, en door Doop en Avondmaal en herteloos te Kerk te gaen voor Christenen gehouden te worden, het getuigenis van den Kerkenraedt en kan de Classis daer in niet verschoonen; vermits ik verzekert ben, dat dezelve geen experientie van de geestelyken staet der gemeinte heeft; ja ik vertrouw haer conscientie zoo veel toe, dat haar wel afgevraagd zynde, of zy ook onderzockingen van Ledemaaten ooit gedaan hebben, en alzoo met ondervindinge van het geestelyke leeven der Ledemaaten konnen spreeken, datze zullen zeggen van neen. Is 't dan niet onbedenkelyck, dat men die kloekmoedige stoutigheid durff neemen, om tegens de betuiginge van den ordinaris Leeraar, van welkers dienst zy de minste ongetrouwigheidt niet weeten, de Sacramenten te bedienen? Is 't dan zoo lichten zaak zich met de zonde van de ontheiliginge van de teekenen des verbonts te bezoetelen? Immers na uw eigen oordeel moet gy u ten minsten in 't perykel van die zonden steeken? want men oordeelt een groot verval in de zeden te zyn; dat de minste waare Christenen zyn; dat de meenigte, de werelt gelykformig is; dat de tucht der Kerken niet wel gebruikt werd, &c. zal men dan zoo onbeschroomt in de Gemeinte, eens anders opzicht byzonder toe vertrouwt, tot het bedienen van de Sacramenten toetreeden; meint men dat het werk Gods zoo wel hier niet vervallen is als op een ander? ik betuige op heden, dat 'er groot verval is, dat ik 'er ontwyffelbaare experientie van hebbe, och dat Godt zulke zondelykheden dan wilde verhoeden?

5. Dat dit maar de handen der onvroomen styft, de verharde en onzinnige verhart: de vroome beitroeft, de swakke een aanstoot legt, en de Satan een groot avantagie geeft, om zyn ryck onder zoo een gemengt Volck staande te houden, ja meer voort te zetten, waar tegen ick als publyk wachter op den tooren sta, om de Schaapen te waarschouwen, en de zondaaren tegen alle verderf te bewaaren, om den Duivel uit zyn troon te helpen.

6. Om dat daar door my ontnoomen werd de macht waar door het Ryck van Christus geestelyk opgericht kan worden, door geestelyck onderscheidinge en oock afscheidinge van Godtvreezende en wereitsche, ydele te maaken, wat bequaamlieit heeft een Predikant om de Gemeinte onder Godts gunst te brengen in zoo een staat, als de primitive Kerk, zoo wanneer iemand uit naam van de Classis alles zal doen na den ouden trant, (gelyk dit het woort van de Classis is) tegen de goede en vaste ondervindinge van den ordinaaren Predikant? want het Prediken konnen zomtyds de wereldsche wel verdraagen, als het maar niet tot de daadt en komt, en hoe zal hy de onreine afscheiden, als een ander het gebruik van de scheidende sleutel, voor een tydt hem ontneemt: De Heere doet ons dit verstaan!

Derhalven verklaar ick part noch deel te hebben aan die zonden; dat ik ook de minste gemeinschap niet hebben aan dezelve, maar byzonderlyck moet dit de Kerckenraadt en Classis wel op haar bert leggen: wel toezien wat datze doet, voorzeeker daar van zal moeten reekenschap gegeeven werde voor Godts throon, ick hebbe en in Kerckenraadt en in Classe, myn devoir gedaan, dat zulk een resolutie niet zoude genoomen werden, echter het is daar toe gebracht; de Heere, wensch ik, reekene haar de zonden niet toe: maar wil dezelve uitgedelgt zynde, haar tot beter bezinninge van den staat van Gods volk over zetten. Ik spreek dit niet uit passien, noch uit vooroordeel, Godt is myn getuigen, hoe meenig ernstig Gebedt ik daar over uit gestort hebbe, en dat ik niet anders spreeke als uit een hert dat teer is ontrent Godts eer, Gods volk, waar voor ik gaarne myn Ziel en Lichaam, als 't God wil opoffere.

Derhalven verzoeck ende vermaan ick alle goede herten, datze in het minste, door goedkeuren met woorden, of affectie, of met haar, prefentie haar niet schuldig maaken; maar veel liever de Kerk uitgaan tot betuijginge, van de afkeer tegen zoo een daad, en hoe gaarne dat zy het anders zaagen; en datze niet wilde met zoo een vermenginge; op zoo een wyze bevestigt, tot de Taafel des Heeren toetreden, op dat (volgens de leere des Catechismi) de toorn Godts oock niet teegen haar en ontsteeke. Doch draagt zorge dat gy de zaacke Godts zeedig tracteert; daar gy geen tumulte verweckt, zyt lytzaam, goedertieren, nochtans ernstig in de zaacke Godts voort te zetten &c. en de Heere zal met ons zyn Amen.

Dit stuk is wel wat lang, maar voor het gewicht der zaak is het toch beter dat ons kerkelijk publiek het in zijn samenhang onder de oogen krijge.

Gelijk uit het stuk blijkt, had men hier te doen met een in zijn uitgangspunt heilig en eerbiedwaardig streven, om namelijk de Teekenen des Verbonds, en daardoor het Verbond zelf, heilig te houden.

Ds. De Herder begreep volkomen juist, dat de kerk van de wereld onderscheiden is door het bezit van een ander *leven*, en dat dit leven nooit anders dan uit de *wedergeboorte* op kan komen.

Slechts heging hij de fout daaruit af te leiden, dat derhalve de Dienaar des Woords keuren kon en moest, of in eenig persoon dit nieuwe leven al dan niet aanwezig was.

Hierin nu lagen twee fouten tegelijk.

De eerste was, dat hij als *predikant* keuren wilde, waar de keur alleen aan den *kerkeraad* toekwam.

En de andere dat hij, niet tevreden met een keur op *kerkelijke* kenteekenen, een keur op *geestelijke* kenteekenen wilde uitoefenen, die aan God en niet aan de kerk staat.

Het kwaad dat hem ergerde *was* een ernstig kwaad.

Dat kwaad begreep hij zeer terecht dat moest worden aangetast, en het was ergelijk zoo als de Classis van Schieland, en heel de toenmalige kerk over dit kwaad heenwerkte.

Alleen maar hij vergiste zich te eenenmale in *het middel dat hij aangreep* om het kwaad te stuiten.

Dat middel had niet bij te blijken, maar was door zijn Heere en Koning besteld, en was gelegen *in de tucht*, en die tucht moest geoefend niet naar kenteekenen die hij zelf verordenen wilde, maar die verordend waren in het Woord.

Leest men dan ook wat de bekende Ridderus, toentertijd predikant te Rotterdam, in den naam der Classis tegen hem schreef en sprak, dan gevoelt men bijna even sterken afkeer van Ridderus' pleisteren met looze kalk, als men zich tot den geestelijken zin van Ds. De Herder aangetrokken gevoelt.

Maar dit neemt niet weg dat Ds. De Herder den bal missloeg.

Een oordeel van geestelijke strekking geldt in de kerk bij Doop en Avondmaal, zoo voor volwassenen als voor kinderkens, nooit anders dan *op onderstelling*.

Zekerheid biedt de uitwendige kerk in haar oordeel over de personen nooit.

God alleen is en blijft de *Kenner der harten*.

Excelsior.

De uitgave van *Excelsior* was en blijft een schoone, maar tevens een gewaagde onderneming.

Ze was de poging, om den gezichtskring van onze jonge mannen van Christelijken huize, van onze belijdende burgerij, van heel onzen Gereformeerden kring te verruimen; belangstelling te wekken in wat vergeten scheen; en tevens om dat te doen op de wijze, die in andere landen steeds meer in zwang kwam, niet enkel door het woord, maar ook door het beeld.

Excelsior geeft stukken *en platen*.

Dat deze uitgave dusver slaagde en ingang vond, achten we een verblijdend teeken.

Het toont dat onder ons de gezichtseinder zich allengs verbreedt.

Hierdoor gaat het oog open voor veel, waar we vroeger niet op lett'en. Men gaat belang stellen in wat dusver, wijl onbekend, onbemind was. Dit verrijkt kennis en verbeelding. Het prikkelt den lust tot nader onderzoek. En ook, het kan veredelend werken op de onderlinge gesprekken.

Vooral waar *Excelsior* er zich in toenemende mate op toelegt, om informatien te geven uit de historie, uit het leven der wereld, uit wetenschap en kunst, allerlei mede te deelen, dat ons volk meer thuis maakt in de dingen om ons heen, kan het in breeden kring ten goede werken.

Een *Illustratie* is het niet, nog maar een *geïllustreerd* Tijdschrift.

Wat de Roomschen in hun *Katholieke Illustratie* bereikten is voor ons nog onbereikbaar.

Toch houde *Excelsior* moedig vol.

Niemand weet, wat er nog uit groeien kan.

KUYPER.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. HOUTZAGERS: Van den heer Th. van E. te A. *f* 5.—; van den heer A. J. Stal te 's-Gravenhage, gevonden in de collecte kerk B., voor Kootwijk *f* 1.—.

Uit de Pers.

Zijn aanloop nemende uit de partijdig-gepeperde berichten, die zoo nu en dan in de *N. Rott. Cour.*, en het *Nieuws van den Dag* ten laste van de Gereformeerde kerken voorkomen, schrijft Ds. Gispen in de *Bazuin* een woord, dat behartiging verdient.

Men zegt wel eens van menschen, die niet willen oppassen: hij of zij kon het toch zoo goed hebben op de wereld, zoo zij slechts wilden. Dit gezegde komt mij dikwerf voor den geest, als ik nadenk over den toestand der Gereformeerden. Ze konden het nog zoo goed hebben in Nederland, indien zij slechts wilden.

Maar helaas! Zij willen niet! De belijdenisband is voor den een te ongsluitend en voor den ander niet voldoende. Deze laatsten zoeken de eenheid niet zoozeer in de belijdenis zelve, maar in hunne uitlegging van de belijdenis. Wie eene andere uitlegging heeft dan de hunne, wordt gevaarlijk geacht niet alleen, maar zulke verschillen geven dikwijls aanleiding tot scheuring.

Voor eenige jaren ontstond er eene scheuring onder de oud-Gereformeerden te Amsterdam naar aanleiding van de vraag: of de geloovigen den Heere Jezus hun »halsbroeder» mochten noemen of niet. En met welke motieven de hedendaagsche »Christelijke Gereformeerden» hun handelwijze verdedigen, is overvloedig bekend.

Het groote publiek, dat alleen kennis neemt van de verschijnselen en niet bekend is met de oorzaken, beseft dan ook hoe langer hoe minder, van welke kracht de eenheid onder de Gereformeerden is, en geniet van zekere sensatie-berichten die, nu en dan in de dagbladen, inzonderheid in *het Nieuws van den Dag*, voorkomen.

Dit blad heeft blijkbaar een buitengewoon correspondent voor deze aangelegenheid, die de kunst verstaat om sterk gekleurde berichten in de wereld te zenden. Met graagte worden die berichten dan door andere bladen overgenomen, en de gevolgtrekking wordt, door vroom en onvroom, gemaakt, dat het met de kerkelijke eenheid der Gereformeerden wel spoedig zal afgeloopen zijn.

Van welk waarheidsgehalte die sensatie-berichten zijn, kunt gij lichtelijk vermoeden. Zoo werd o. a. dezer dagen een bericht in de wereld gezonden, dat de rechtbank te Dordrecht zou hebben uitgesproken, dat er te Oud-Beijerland geen wettig erkende Gereformeerde kerk *A* bestaat. De leden van die rechtbank zullen zeker vreemd hebben opgekeken, toen zij dit bericht laten, daar er nog niet eens gepleit is, veel minder eene uitspraak gevallen.

En zoo gaat het veelal met deze dingen. Er wordt geweldig gespeculeerd op de onkunde der menschen, en menige vrome ziel wordt ingepakt door woorden, die een schijn hebben van groote godzaligheid, maar waaronder geestelijke hoogheid des harten, hoofdigheid, een lastig karakter, en zucht tot heerschen zich verbergen.

Door dit een en ander viert de vader der leugenen zijn triumfen onder het volk des Heeren, zich veranderende in een engel des lichts.

Veel zou echter gewonnen zijn, zoo onze kerkeraden zelven dieper overtuiging bleken te hebben van het goed recht der kerken en van het gerag, dat de Heere hun als spaarners in zijne gemeente gegeven heeft.

Wij moeten gelooven aan ons recht, ook in burgerlijken zin, zonder ons te laten noodzaken altijd en in alle gevallen van dat recht gebruik te maken. Maar wij moeten er aan gelooven, en — als het wezen moet en niet anders kan, niet aarzelen om voor het goed recht der Gereformeerde kerken in Nederland op te komen, en het te handhaven.

Bovenal zou het gewenscht zijn, zoo wij besluiten konden, ons eenigszins te beperken »in de pers" Niet dat we het »vrije woord" zouden willen kortwieken. Maar het gebruik van het »vrije woord" zou toch wel meer menschkundig en schuchter kunnen geschieden dan somtijds het geval is.

Wellicht herinnert ge u nog, hoe terstond na de Synode van '93, in onderscheidene bevriende bladen, een scherpe critiek op die Synode geleverd werd. Het kwaad daardoor teweeggebracht is moeilijk te berekenen. Want er is wantrouwen gezaaid, en wantrouwen is eene giftige plant.

En nu is het wel zoo, dat voor wantrouwen geen grond bestaat, maar waar het, hoe dan ook, eenmaal wortel geschoten heeft, is het niet zoo gemakkelijk uit te roeien.

Ook kan men de bestaande vormen niet zoo gemakkelijk wijzigen naar de zuiverheid der idee. Slechts in buitengewone tijden, als er eene buitengewoon krachtige werking is van den H. Geest, is zoo iets mogelijk. Zoo was het in den tijd der Apostelen, toen de Heere krachtig medewerkte door teekenen en wonderen, die op het woord der Apostelen volgden. Zoo ging het ook in de dagen der groote reformatie. Maar in onze dagen is daar geen sprake van. De ideeën komen in barensnood, maar de kracht tot baren ontbreekt veelal. En vandaar het droevig verschijnsel, dat wat als eenheid en om de eenheid te bevorderen bedoeld is, zoo dikwijls tot verdeeldheid en tweedracht aanleiding geeft.

Eenerzijds dringt men dan naar het ideaal en wil men, uit beginselen redeneerend, het feitelijk bestaande vervormen of hervormen naar de idee, en anderdeels houdt men het bestaande met alle macht vast.

Dat wordt een worsteling.

En zulk een worsteling zou geen kwaad doen maar goed, zoo alle menschen wijs waren en begrepen, dat de kerk des Heeren aan zulke worstelingen, op deze onvolmaakte wereld, niet ontkomen kan, en dat zij, binnen den kring der gemeenschappelijke belijdenis, niet vernietigend maar ontwikkelend zijn voor het kerkelijk leven.

Doch dit wordt in onze dagen niet diep gevoeld. Het is, of uittreden uit het kerkverband en verbreking der eenheid van het lichaam van Christus geen zonde is voor God, maar veeleer als eene Christelijke deugd, of als een bewijs van groote vroomheid en godzaligheid gewaardeerd moet worden.

Wie daar niet meê rekent, wie zijn ideaalbeeld in feiten zoekt te belichamen, wie meent dat, als het maar goed en overtuigend gezegd wordt, alles wel terecht zal komen, ondervindt telkens de pijnlijkste teleurstellingen.

Deze teekening, hoe onvolledig ook, is toch in hoofdzaak juist.

Men zou het ook aldus kunnen zeggen, dat de ééne strooming zich in de orthodoxie van het midden der vorige eeuw opsluit, terwijl de andere uit het verzwakte en verwaterde leven der toenmalige orthordoxie én leerstellig én kerkelijk teruggaat op de 16e eeuw, toen het geestelijk leven in de Gereformeerde kerken aan den gloed der brandstapels zijn bezieling ontleende.

KUYPER.

Officieele Berichten.

Met verkorting uit het Kerkblad van 6 Dec. 1895.

Classisvergadering Apeldoorn, gehouden op 13 November 1895, te Voorthuizen.

Het moderamen is samengesteld als volgt: Ds. J. E. Vonkenberg, voorzitter; Ds. J. C. van Schelven, assessor en Ds. D. Koffijberg, scriba.

Aan de orde komt punt 8 van het agendum: »wanneer deputaten der Classis, b.v. voor de kerkvisitatie in eene kerkeraadsvergadering tegenwoordig zijn," enz.

Ds. Van Schelven deelt hierover uitvoerige citaten mede uit Voetius' kerkrecht, handelende over de bevoegdheid van Deputaten; en geeft nog nadere verklaring van deze citaten; nadat ook door andere broeders hun oordeel gegeven is, besluit de Classis, om geen inbreuk te maken op het praesidium van den voorzitter van den kerkeraad en blijft deze praeses, ook wanneer deputaten in de vergadering zijn; terwijl voortaan niet anders dan het »visum" in de verschillende boeken des kerkeraads door deputaten voor kerkvisitatie zal gemeld worden.

Vergadering der Classis Beilen, gehouden te Dwingelo 26 November 1895.

Deze vergadering wordt met gebed geopend door Ds. Bennink, die daarop Ps. 46 leest.

Het bezwaar der Classis tegen art. 234 der Generale Synode van 1893, omdat zij meent, dat door de in dit art. aangenomen resolutie iets in Gods Woord gelegd wordt, wat er niet in staat, is door de Prov. Synode verwezen naar eene Pastorale Conferentie, die in Aug. gehouden is. Op deze conferentie zijn de bezwaren der Classis geenszins weggenomen. De tijd laat niet toe hierop voor ditmaal verder in te gaan, daarom wordt de verdere behandeling van dit punt uitgesteld tot de volgende vergadering.

Vergadering der Classe Alkmaar, gehouden te Helder, 28 Nov. 1895.

Ds. Wechgelaer, naar toerbeurt praeses, opent de vergadering.

Uit een ingekomen acte blijkt, dat de kerkeraden van Broek op Langendijk A en B. in eene vergadering van den vorigen avond, na de leden gehoord te hebben, besloten hadden tot ineensmelting hunner kerken.

De vergadering ontvangt deze kennisgeving met blijdschap en is, na grondige bespreking, eenparig van oordeel, dat sanctioneering niet uitgesteld moet worden. Daarna wordt tot bekrachtiging der acte besloten.

Algem. Kas voor Emer.-Pred., Pred. Wed. en Weezen.

Gemachtigd door de Generale Synode te Dordrecht 1893 komen Deputaten der Algemeene Kas tot de Gereformeerde Kerken in Nederland, met het dringend verzoek eene *derde* collecte ten behoeve dier Kas nog in dit jaar te willen houden, en deze collecte vóór 31 Dec. 1895 te willen opzenden aan den Deputaat hunner provincie.

Op 1 Oct. ll. moest de Penn. der Kas *f* 3000 meer uitkeeren, dan hij ontving. Daarmede meenen Deputaten is de aanvraag om eene *derde* collecte volkomen gerechtvaardigd.

Mogen ditmaal *alle* kerken deze derde collecte houden; 't zou Deputaten, en niet 't minst den Penningmeester hartelijk verblijden!

Namens Deputaten voorn.,
A. v. d. STUVE, *Praeses.*
H. BRINK, *Scriba.*
Dec. 1895. G. BRUGSMA. *Penn.*

Buitenland.

Duitschland. Reactie tegen het Ritschlianisme in de Broedergemeente.

Reeds dezelden wij in dit blad het een en ander mede omtrent het indringen van de moderne theologie in de Broedergemeente of Herrnhutters in Duitschland. Maar de reactie hiertegen is gelukkig in vollen gang. Reeds deed Otto Beck als gemeentelid een geloofsgetuigenis hooren tegen het Ritschlianisme, waarin hij uitsprak, wat in veler hart omging. Maar het blijft niet bij protesten van gemeenteleden, daar nu ook de predikant Plitt van Niesly in het Mei-nummer van de *Brüderbote* zijne stem heeft verheven tegen de moderne theologie, door het bespreken van den »open brief der Duitsche Uniteitsdirectie", zijne diepe smart er over te kunnen gevende, dat de toestand is gelijk hij is. Dringend vermaant Plitt tot oprechte belijdenis voor God en de menschen. »Alleen wanneer wij den vollen omvang van het kwaad openlijk belijden voor God en de menschen, hebben wij er hoop op, dat de Heere het den oprechte zal laten gelukken. Er zijn onder onze jonge theologen niet alleen *velen*, die voor het oogenblik zulke wegen gaan, welke in *lijnrechten* strijd zijn met het erkennen van de Heilige Schrift als bron van ons zaligmakend geloof; maar zij vormen de meerderheid, namelijk onder hen, die in de laatste tien jaren in ons Seminarium gevormd werden. Het kan toch niet anders zijn, wanneer men bedenkt, dat dit Seminarium de eenige plaats is, waar onze jongelieden hunne opleiding kunnen ontvangen voor het predikambt, zoodat de leerlingen geen gelegenheid hebben iets anders te hooren, als het woord van de door hen vereerde leeraars. Daarbij komt, dat het leidende bestuur tot hiertoe geen aanleiding gevonden heeft om in te grijpen, ten deele omdat men in hetgeen men vond nog geen direct ongeloof zag, en integendeel overal de gezegende nawerking van het persoonlijk geloof des harten van de leeraars erkennen moest. Aan de andere zijde moest het bestuur vreezen, dat wanneer er een ingrijpen plaats had van de zijde des bestuurs, dit ingrijpen licht het gevolg hebben kon, dat de studeerende jongelingschap, daar het medegevoerd werd door den stroom die de studeerende wereld beheerscht, geheel afkeerig worden zou, om in de armen van het naakte rationalisme gevoerd te worden. Zoo is het dan de meerderheid, die zich niet met § 7 van het Synodaal besluit kan vereenigen, waardoor wij in den heilloozen en smartelijken toestand gebracht zijn, onderscheid te moeten maken tusschen een openbare en met recht bestaande belijdenis der Broedergemeente en het geloof des harten of de verstandsmeening van enkelen. Dit was voor 100 jaren bijna overal in de kerken aldus, maar in een groote kerk kan dit langer verdragen worden dan in eene kleine, vrije, geheel op den geloofsovertuiging harer leden gegronde gemeente gelijk de onze. Dat dit zoo is, heeft nog onlangs bewezen de bespreking over de tegenwoordige leermethode in ons Seminarium, die den 18den April in Gorlitz plaats had. Niemand werd daar bereid gevonden een verslag van het behandelde op te stellen, daar daardoor slechts aan den dag was gekomen, hoezeer men in het stuk der religie van elkander verschilde. Onder deze omstandigheden moet men zeggen, dat, naar menschelijk inzicht, de zaak zeer slecht, ja zelfs wanhopig slecht staat, en men hen, die op hunzelf gekozen standpunt willen blijven staan, moest noodzaken, een gemeente te verlaten, die nog ten huidigen dage vaststaat op den bodem van het bijbelsch geloof, en dat, wanneer dit niet geschiedt, het met de Broedergemeente weldra gedaan zal zijn. Wij weten niet, wat Gods wil is, de strijd is groot en zwaar, dieper gaande als alle voorgaande. Men tast den levenswortel der gemeente aan, de Schrift als openbaring Gods."

Op deze wijze laat zich de predikant Plitt hooren en het doet ons goed zijn ernstig protest te vernemen. Wij meenen, dat de zaak van de Broedergemeente nog niet hopeloos staat, wanneer er nog mannen verwekt worden, die een open oog hebben voor de verwoesting der moderne theologie en tot boete en bekeering vermanen.

De Gereformeerde bond heeft zijn 6de algemeene vergadering van 27—29 Augustus te Siegen gehouden. In de openingsrede gaf de hofprediker Dr. Brandes uit Blickebury te kennen, dat het niet het doel van een bond was, om twist en strijd te verwekken, maar om vrede te stichten. Men hield de vergadering van dien bond in deze oud-Gereformeerde stad, niet om vreedzame ordeningen te verstoren, maar om het rijk van Hem te bevorderen, die als den Vorst des Vredes in de wereld gekomen is. Inzonderheid, zoo verklaarde de spreker, is het niet het doel van den bond om de Unie tusschen de beide Evangelische kerken, die uit de Reformatie voortkwamen, waar zij bestaat, te niet te doen. Dit zou niet in overeenstemming zijn met den geest der Gereformeerde kerk, die van huis uit een Uniekerk geweest is, er steeds op bedacht zijnde een vreedzame, broederlijke verhouding tusschen de beide Evangelische kerken aan te kweeken. Dat echter de Gereformeerde kerk binnen en buiten de Unie haar goed en gewaarborgd recht behoudt, en hare bijzondere gaven tot gemeenschappelijk nut, d. i. tot bloei en bevordering van de geheele Christelijke kerk, aanwenden wil, zoo is het het doel van den bond om deze rechten te handhaven.

Consistorial Rath Dr. Gubel sprak in zijn antwoord zijn blijdschap er over uit, dat hij in naam van het kerkbestuur den bond op Westtaalschen bodem begroeten kon. Gaarne nam hij er nota van, dat de bond, welke trouw aan de Gereformeerde belijdenis vasthoudt, geen vijand van de Unie is; vijanden van de Unie zijn veeleer diegenen, die er op uit zijn, de belijdenis op te lossen.

Wanneer wij deze woorden vergelijken met hetgeen een vijftiental jaren geleden in Gereformeerde kringen in Elberfeld leefde, dan kan men helaas opmerken, dat de positie, welke men tegenover de Unie inneemt, van lieverlede verzwakt werd. Het is niet te ontkennen, dat de Pruisische Unie de verschilpunten tusschen Gereformeerden en Lutherschen feitelijk voor onwezenlijk heeft verklaard, en daarom moesten de Gereformeerden in Duitschland zich als één man tegen de Unie verzetten. Dr. Brandes wil echter, waar de Unie reeds tot stand kwam, die stil laten voortbestaan; alleen tracht men er voor te zorgen, dat niet nieuwe gemeenten in de Unie worden opgenomen, waardoor het zoo goed als zeker wordt, dat zij haar Gereformeerd karakter van lieverlede verliezen.

— Uit Baden.

Geen land waar het Ritschlianisme en het oude liberalisme meer wortel geschoten heeft in de Evangelische kerk als het grootheitogdom Baden.

Den 25sten September hield eene liberale kerkelijke vereeniging hare jaarvergadering, op welke een predikant verklaarde, dat het de taak der vereeniging was om te zorgen, dat Evangelische vroomheid en protestantsche waarheidszin niet binnen de perken der kerkelijke belijdenis verloren gaan", en dat de Christelijke vroom-